

ԲՆԱԿԱՆՔ

ԲՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ձերմանոցք ծաղկանց :

Ձեզ ծաղկունք արդ գրգռասունք հեղուն աղերս աղիողորմ .
Տուք անտակցարար խուն ինչ նոցին տուք դադարիկ ,
Նըժդէհք տարաշխարհիկք ըզջերմայոտ լըքեալ գաւառս ,
Գան ի գեղ այլողան ըզբուրաստանըս մեր պըճնել ,
Ըզարխուր նոքիմք ըզդէմն ուրախաւէտ ծաղկազարդեալ .
Սակայն դարան կենաց նոցին գործէ ձըմեռն արեւիշուշտ .
Յերեսաց ժանտ սարսըռոյ լերուք նոցին պատըսպարան ¹ :

Բարդուղայոց յարեւելեան Հնդկիս ըրած մեծամեծ աշխարհակալութիւնքը ու Լ'մերիկոյ գիւտը՝ Լաւրոպայի տնկաբաններու բոլորովին մէկ նոր բուսականութիւն մը ցուցուցին : Լ'ն սակաւագիւտ և անգին բոյսերը որոնք այն արեւադարձի գաւառներէն կը խաւրըւէին՝ Լաւրոպայի արձակ օդուն մէջ չէին կրնար խնամուիլ . ուստի պէտք էր անոնց համար առանձին բնակարան ու յարմար օդ պատրաստել . այս է ահա Ջերմանոցներու սկիզբը :

Կ'ըսուի թէ առաջին Ջերմանոցը Բատուայի իմաստուն համալսարանին տնկաբանական պարտիզին մէջ շինուած ըլլայ : Բայց աս յայտնի է որ ժ.Ձ դարուն սկիզբէն ի վեր Պելճիոյ և Հոլանտայի մէջ խել մը Ջերմանոցներ կային , ուր որ ամէն կողմէն բերուած ժողոված էին ամենէն գեղեցիկ բոյսերը : Ինչուան հիմա ալ դեռ աս երկու տէրութեանց մէջ աւելի շատ են Ջերմանոցները , աւելի ընդարձակ և աւելի լաւ կերպով ալ շինուած : Ի՞նչոք Կանտքաղքին մէջ , իր շրջականերն ալ մէկ տեղ առնելով , 500 Ջերմանոցէն աւելի կայ , որոնց մէջը անուանի են տնկաբանական Սան-Հուլի պարտիզին Ջերմանոցները՝ որ տէրութեան ծախքովը կը պահուին :

Ջերմանոցները գլխաւորապէս չորս կրնան բաժնուիլ , Նարնջանոց , Պաղ Ջեր-

մանոց , Բարեխառն Ջերմանոց , Տաք Ջերմանոց : Լ'ս վերջինս ալ նոյնպէս չորս տեսակ կը բաժնուի . Տաք չոր Ջերմանոց , Տաք խոնաւ Ջերմանոց , Բաւադադէշ Ջերմանոց , և ՋրաՋերմանոց :

Լարնջանոցը ուրիշ ամէն տեսակներէն առաջ սկսած է : Բուն Ջերմանոցներուն Լաւրոպա ամէն տեղ տարածուելէն շատ առաջ՝ Թագաւորները , իշխանները , և հարուստները ետեւէին նարինջ պահելու , ուստի և իրենց դղեակներուն քով անոնց մեծածախ ձմերոցներ կը շինէին : Ա՛յ երսայլի գեղեցիկ նարինջներէն մէկը , 1527ին Պուրպոնի գունդսդապին յարքունիս գրաւուած բաներուն մէկն էր , որ դար մը ամբողջ Պուրպոնի դքսին նարնջանոցին մէջ կեցած էր :

Լարնջանոցը՝ բնակութեան համար շինուած տան մը պէս գոց , և միայն հարաւային կողմանէ մեծ պատուհաններ պէտք է որ ունենայ , որ պէտք է մէկմէկու շատ մօտիկ ըլլան : Հոն կըրնաս դնել նարնջէն զատ նաեւ իր ցեղը , դաբնեւարդ , նոնենին , մրտենին , և խել մը ան տեսակ բոյսերը որոնք ցուրտ երկիրները բաց օդոյ մէջ ձմեռը չեն կրնար դիմանալ , որ ձմեռուան ատեն՝ բուսական քունի մէջ կ'իյնան , ուստի և սառցոյքէն կը փասսուին : Բայց ձմեռը նարնջենիներուն տաքութիւնն ալ փասակար է , որն որ անտնօրինելի հարկաւոր է բարեխառն և տաք Ջերմանոցներու տնկերուն . վասն զի Ջերմութիւնը

¹ Վրուրի Որմզգանայ Բուրաստանացի Գիրք Գ . 8-14 :

իրենց ժամանակէն դուրս աճումն կուտայ բոյսերուն, յանկարծական աճմամբ տերւնին կը թափէ, և ասով ոչ միայն անոնց լաւ աճումն և գեղեցիկ ծաղկիլը դիմացի տարին վտանգի մէջ կ'իյնայ, հապա նոյն իսկ անոնց բնութիւնն ալ կը տկարանայ:

Հիմակուան նարնջանոցներուն մէջ շատ անուանի են Բարիզի տնկոց պարտիզինը՝, և Լիւքսանպուրի պալատանը:

Բարիզի կլիմային տակ, նարնջանոցին թուփերը Մայիսի 10-15^{էն} դուրս կը հանեն և հոկտեմբերի 10-15^{էն} նորէն կը փակեն: Սեօն Բրեդերիկոս ստիպեց իր պարտիզպանը (1757^{էն} Մայիսի 1^{էն} Բացտամի մէջ) որ իր նարնջները դուրս հանէ. բայց ինչպէս որ պարտիզպանը գուշակեց ամէնքն ալ սառեցան, և բարեբաղդաբար զգուշաւոր գտնուեցաւ թագաւորը, որ իր անխոհեմութեան յանցանքը պարտիզպանին վրայ չձգեց:

Յորդ Եբրանոցը ան աստիճանի միայն տաքութիւն կ'ուզէ՝ որ բոյսերը սառէն ազատ ըլլան. ասոր պատը չորս կողմի երկրին երեսէն 1.50 մետրէն աւելի պէտք չէ ըլլայ, անկէց վերի մասերը պէտք է որ կամ փայտէ ըլլան, երկրթէ և կամ ապակիէ: Երբոր ցուրտ ջերմանոցը այնպիսի պատի մը յեցած է, որն որ դէպ 'ի հարաւ կը նայի, միակողմանի առ 'ի շեղ պատուհանով պէտք է շինել. իսկ թէ որ անանկ չըլլայ, երկու կողմն ալ առ 'ի շեղ պատուհան. ուրով ջերմանոցը վանդակի ձև մը կ'առնու. շատ անգամ ալ կորընթարդ ձև մը կուտան անոնց:

Յուրց ջերմանոցը նարնջանոցէն մէկ բանով մը միայն կը տարբերի. նարնջի ջերմանոցին մէջ բոյսերը ձմեռուան համար իրենց լոյսը մէկ ուղղութեամբ մը միայն կ'ընդունին, այսինքն ճակտի պատուհաններէն. բայց ցուրտ ջերմանոցը որուն տանիքն ալ ապակիէ է՝ ամէն կողմանէ լոյս կ'ընդունի:

Բջից առաջ կու գայ որ նոյն ծախ-

քով, ծաղկադարման մը կրնայ ցուրտ ջերմանոցի մը մէջ զանազան բոյսեր մը շակել, որոնք առանց լուսոյ չէին կրնար ձմեռը անցընել նարնջանոցին մէջ: Երբոր համար հիմա Լաբուպա շատ տեղ նարնջի ջերմանոցի տեղ ցուրտ ջերմանոց կը գործածեն:

Յուրտ ջերմանոցին նարնջանոցին վրայ ունեցած այս առաւելութեանը համար մտածեցին ծաղկադարմանք որ բոլոր պարտէզը ջերմանոց ընեն ապակիով փոցելով, և անոր տակը մշակել այնպիսի բոյսեր՝ որոնք բաւական ցրտի կրնան դիմանալ:

Բարեխառն Եբրանոցը կրնայ շինուիլ մէկ կամ երկակողմանի առ 'ի շեղ փեղկերով, իսկ ձևը ինչպէս որ ուզես կ'ըլլայ. իր ջերմութիւնը 15^{էն} ինչուան 20[»] պէտք է ըլլայ ցորեկը, իսկ գիշերը 12[»] ինչուան 15[»], այս զուգախառնութեան մէջ կրնան սնանիլ իսկ մը տեսակ բոյսեր. և այս տեսակ ջերմանոցն է որ սովորաբար կը գործածեն թէ բոյս վաճառողները և թէ հարուստ պարտէզ սիրողները, որոնց երկուքին ալ օգտակար է և շահաւոր և զուարճալի: Ենքը ինչ ձևով որ ալ ընես՝ միշտ իր նուջը պէտք է որ ապակիէ գոց գաւիթ մը ունենայ. ասիկայ իրեն հարկաւոր է որպէս զի արտաքին օդը մէկէն ուղղակի ջերմանոցին մէջը չմտնայ: Որովհետեւ կարգէ դուրս տաքութիւն չըլլար աս տեսակ ջերմանոցին մէջ, որ և իցէ ատեն ալ կրնայ մարդ մէջը մտնել և պտըտիլ. բայց ձմեռը պէտք է վրայի զգեստը գաւիթը թողուլ, և ելլելէն ետքը նորէն հագնիլ:

Լաբուպի ջերմանոցի մէջ երկու ամենահարկաւոր պայմաններ կան՝ որոնց պէտք է ուշ դնել բոյսերուն առողջութեանը համար. մէյմը օդոյ փոփոխութիւնը, և միւսը՝ ջուր տալը: Բոյսերուն նոր մաքուր օդ տալու համար, դուրսէն հաղորդուած խողովակներ կան և անանկ շինուած են որ կու գան ջերմանոցը տաքցընող խողովակներուն հետ կը միանան, այսպէսով դրսի օդը որչափ որ ալ ցուրտ ըլլայ՝ այն ջերմ խողովակ-

ներէն անցնելով ոչ միայն իր ցրտութիւնը կը կոտորի, հապա նաեւ մինչեւ որ բոյսերուն վրայ զարնէ՝ ջերմանոցին մթնոլորտի տաքութեանը աստիճանը առած կ'ըլլայ, կամ աւելի ևս բարձրացած կ'ըլլայ :

Եւս բոյսերը որ ջերմանոցին մէջ կը բնակին, ինչ եղանակի մէջ ալ ըլլայ միշտ քիչ կամ շատ ուռիւցող կ'ուզեն, վասն զի ընդհանրապէս ջերմանոցներու մէջ բուսոց աճումը շարունակեալ կ'ըլլայ : Եւ պատճառաւ բարեխառն ջերմանոցը միշտ շատ ջրի փորձածութիւն կը պահանջէ, որ ցուրտ և կամ նարնջային ջերմանոցին մէջը ան աստիճանի հարկաւորութիւն չըլլար, վասն զի ձմեռը այնչափ միայն ջուր կը տրուի հոնտեղի տնկոց՝ որչափ որ ծարաւէ չը չորնալու համար հարկաւոր կ'ըլլայ : Եւս գիտելու բան է որ ջուրը առաջին ջերմանոց դնելով բարեխառնութիւն, ասոր համար քարէ մեծ աւազան մը, մէջն ալ պարսպ չմնալու համար տաք երկրի մէկ քանի ջրային աղուոր բոյսեր, ջերմանոցին ճիշդ մէջտեղը պէտք է որ ըլլայ . այս աւազանին մէջ պէտք է լեցնել նոր ջուրը, որ բուսոց արմատներուն տալէն առաջ ան ամանին մէջ խել մը ատեն կեցած ըլլայ, որպէս զի անոնց յանկարծական պաղութիւն մը չպատճառէ, որն որ կրնայ շատ վնասակար ըլլալ :

Ջուրը որչափ որ ալ մաքուր ըլլայ՝ չկրնար ջերմանոցին մէջ կենալ առանց օդականութեան և հոտելու : Ջրոյն բարեխառն օդոյ ազդեցութեան տակ օդականելուն պատճառը այն հազարաւոր ճիւղներն են, որոնք թէ և իրենց ողորտիւթեանը պատճառաւ աչքի չը փան ալ, բայց մեր խմած ջուրերուն մէջ կը վիտան . և որովհետեւ սակաւատե կեանք մը ունին, կը մեռնին ու կը ծնանին հետզհետէ, որ օդոյն բարեխառնութեանը բարձրանալով աւելի ալ կ'երագէ : Եւս բանիս առաջը առնելու համար պէտք է աւազանին մէջ քանի մը կարմրախոյտ Չինու ձկներ ձգել, որ այն որդերը ողջ մեռած ու

տելով՝ առանց ուրիշ կերակրոյ պէտք ունենալու ջրոյն մէջ կ'ապրին, ու ապա կանութենէ կը պահպանեն :

Եւս անգամ բարեխառն ջերմանոցին մէջ զրոյն կը մտցնեն խել մը խաղողի որթեր, որոնք խոր ձմեռուան մէջ կը սկսին աճիլ, գարնան սկիզբները տերեւ կ'արձրկեն, և վերջը կատարեալ հասունացած գեղեցիկ պտուղներ կուտան, բաց օդոյ մէջ եղող որթերէն աւանդելով առաջ : Եւս որպէս զի այս որթերը շուք չձգեն մէկալ տնկերուն վրայ, ու չմնասեն, պէտք է որ բուններնուն քով լայն միջոց բաց թողուի որպէս զի իրենց տերեւներովը մէկանոնց լոյսը չարգիլեն, որուն որ՝ բոյսերէն շատր՝ տաքութենէ աւելի պէտք ունին :

Բարեխառն ջերմանոցը հիմա Եւրոպա ամառաստաններուն ամենահարկաւոր մաս մըն է : Ինչ որ տեղոյն դիրքը կը բերէ, տանը մէկ թւին շարունակութեամբը տափարակ գետնին վրայ կը շինեն իր վայրագութիւն հանդերձ . երբ ակումբներու եղանակը կու գայ՝ թաղարակալ աստիճանները կը վերցնեն, ու վրայի թաղարկները որ ջերմանոցին եզերքը բռնած են՝ ասդիս անդին աղուոր մը կը բաժնեն . զարդը կատարեալ ընելու համար տախտակամածին վրայ կը տարածեն դորդ մը, և մէկ քանի ալ ջահեր ապակազարդ յարկէն վար կը կախեն . ան ատեն բաւական է միայն հոն քանի մը աթուր բերել շարել, որ տան սրահին ներքին դուռը բացուելուն պէս ջերմանոցը վարի սրահին շարունակութիւնն ու ամենագեղեցիկ զարդը կ'ըլլայ, ու մէկ հատիկ ախորժելի տեղ մը այն անձանց համար որոնք կ'ուզեն փախչիլ գիշերային մեծամեծ ակումբներու խառնամբոխ շրջանկոցներէն ու վնասակար տաքութիւններէն :

Տաք ջերմանոցը առջիններէն աւելի նեղ պէտք է որ ըլլայ . ասիկայ խել մը տեսակ բոյսերու ամենահարկաւոր է, մասնաւորապէս արմաւենիին «իֆա», պոնտիկա ու չինեթիս ըսուած տընկոց համար : Եւս հանրապէս ասիկայ

բարեխառն ջերմանոցին կազմ կը շինեն, որոնք ապակազարդ անջրպետով մը միայն կը բաժնուին մէկմէկէ, իսկ իրենց տրուած արհեստական տաքութիւնը մէջի բոյսերուն ուզած աստիճանին համեմատ կը բաշխուի: Տաք ջերմանոցին մէջ ջերմութիւնը 25⁰էն ինչուան 30⁰ կ'ըլլայ:

Տաք և չոր ջերմանոց կ'ըսուի երբոր իր ներքին մթնոլորտին վրայ հարկ չըլլայ արհեստական խոնաւութիւն մը տալ: Քիչ մը վերը յիշած բոյսերը աս տեսակ ջերմանոցի բոյսեր կը կոչուին:

Իսկ Տաք և խոնաւ ջերմանոցը որուն ներքին կարգաւորութիւնը տարբերութիւն մը չունի առջինէն, սահմանուած է այն տեսակ բոյսերու համար որոնք մամուռի պէս ուրիշ ծառերու կեղեցիկներուն վրայ կ'եղան: ասոնց տնկաբանք Վերա Բոսիկ անունը կուտան իբր ուրիշին վրայ բուսնող տնկեր¹: ասոնք գետնէն սնունդ չեն առներ, և արմատնին միայն զիրենք կեցած թուփերուն և կամ կոճրղներու վրայ հաստատուն բռնելու համար է: () ասոնք տաք ջերմանոցի մէջ լաւ մշակելու համար, պէտք է կապարի թելերով փայտի կտորուանքներու վրայ կպցնել զոր շուտ մը իրենց մամուռապատ արմատին թելերովը կը սկսին ճանկել:

Վարէ աւազանին միջի զուգախառնած ջուրը ստէպ ստէպ այս տնկոց վրայ օրսկելովը՝ ջերմանոցին մէջի մթնոլորտը սաստիկ տաքութեան հետ միանգամայն սաստիկ ալ խոնաւ կ'ըլլայ: որ թէպէտ մարդկանց շնչելու չգար, բայց աս տեսակ բոյսերուն համար ամենահարկաւոր է, որոնք տաք երկրի խիստ կարգէ դուրս բայց միանգամայն ամենագեղեցիկ բոյսերէն են և ամենադժուար ի մշակութիւն:

Խոնաւ Գառնի ջերմանոցը տաք և չոր է: և բռնադատիչ կ'ըսուի՝ օրովհետեւ ժամանակէ դուրս ծաղիկ ու պտուղ հասցնելու համար կը գործածուի: դեղձին և ծիրանը ասոր հիմնական պատը կը զարդարեն, որն որ մէկ ապակափեղ-

կով մը միայն կը շինուի: հոն դարձեալ շլորենիներ, թաղարի մէջ տնկած թըղուկ կերասենիներ, կարմիր և ճերմակ պտուղներով զարդարուած հաղարջենիներ, տեսակ տեսակ օրթերու բարունակներ ու հարիւրաւոր ելակներ ջերմանոցին մեծագոյն մասը կը գոցեն: հոն կը տեսնուին նաև պարսկային եղբեւանիներ, յակինթներ, նարկիսներ, ամարիլլիսներ և ուրիշ սոսի բոյսեր, որոնց ծաղիկը շուտով հասցնելու համար կը խնամեն: Բոն զրախտադրմանները՝ որոնց արուեստն ու շահը տունկերէն է՝ ծաղիկներն և պտուղները նոյն ջերմանոցը չեն բռներ, հապա առանձին առանձին:

Վանք ջրի ջերմանոցին: ասիկա տաք ջերմանոցին մէկ կերպն է ու Լարոպական մշակութեան մէջ ալ դեռ նոր մը տած է: Վառակուսի կամ կըր մեծ տարածութեամբ աւազան մըն է ասիկա: բոլոր երեսը ապակիով գոցուած և մէջի ջուրը Տաք ջերմանոցին աստիճանովը բարձրացուցած: ասոր մէջ կը մշակեն ամենէն տաք երկիրներու ջրային բոյսերը: Եսոնք նախ և առաջ Լնգղիա ու Պելճիա սկսած են միայն մէկ տնկոյ մը համար: ասիկայ էր Վէրա Բոսիկ Գլխոյ ըսուած հսկայ ծաղիկը, որուն ամէն մէկ տերեւին տրամագիծը գրեթէ 1 մէր է¹:

Նաւասիկ ասոնք են ջերմանոցի այլ և այլ տեսակները, և իրենց վախճանը: Իսկ Լարոպայի տերութեանց մէջի գտնուող ջերմանոցներուն վրայ թէ որ ուզենանք ընդհանուր տեսութիւն մը ընել, կրնանք ըսել որ հիւսիսային գաւառներու մէջ, մասնաւորապէս ի Խուսաստան, մեծամեծ ջերմանոցներ կան, բայց արհեստական տաքութեանց գործածութեանը կողմանէ ընդհանրապէս պակասաւոր են, ու շատ հեռու Լնգղիոյ, Վաղղիոյ, Պելճիոյ և հռլանտայի մէջ եղած յառաջադիմութեն:

Ես դարուս սկիզբներէն սկսեալ Վաղղիոյ մէջ մտածուած է, և նոյն

¹ Յն. E' πωσις. Գղ. Epiphites.

¹ Այս ծաղիկն պատկերն ու ստորագրութիւնը տես Օրագրիս Գ հատորին 58 երեսը (1845):

խակ հիման ալ կը խօսուի, այնպիսի ջերմանոյններ շինել որ անձրևի ու գէշ օդոյ ատեն քալելու տեղոյ ծառայեն :

Լարոպայի մէջ եղող ամենէն ընդարձակ ջերմանոցը Միգրիա Տիվընշայր դքսինն է, Չէսգուորդ ըստած տեղը : Չէր երկայն քառակուսի է, իսկ տարածութիւնը գրեթէ երկու արտավար կամ եկտար է : Սիկտորիա թագուհին երբոր Տիվընշայրի դքսին այց գայ, կը պատուէ այս ջերմանոցը, ուր որ բոլոր աշխարհքիս բոյսերը կը գրտնուին, և Սիքսթին Լիտանիոյ ու Լուանտիոյ թագուհին վեց ձիէ լծուած կառքի մը մէջ նստած՝ այս հիանալի պարտիզին ճամբաներուն մէջ հանգիստ կը պտտի իրեն այնչափ հետեակիցներովը :

Եւս դքսին պարտիզպան և Չէսգուորդի ճարտարապետն Պ. Բէքսթընն է, որ Լոնտոնի 1851-ին աշխարհահասանդիսին ան մեծ ապակիէ պալատին յատակագիծը տուաւ, աս պալատը ուրիշ բան չէր բայց եթէ նոյն ջերմանոցը աւելի ընդարձակած :

ԱՍՏԵՂԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

Աստեղաբաշխական նորարարք :

Երկրիս բարձր կիտէ մը, ինչպէս խորսխեալ նաւու մը կայմին ծայրէն, երբ մարդ իւր տեսութիւնը երկնից խորերը կը մղէ, և աստեղաց բնութիւնը, թիւն ու ընթացքը կը հետազօտէ, իրաւամբ կրնայ պարծիլ իւր մտացը վըրայ, և համարել զինքը յիշխանութիւն տիեզերաց կոչեցեալ : Բրդարեւ այն անչափ հեռաւորութիւնները, որ մըտքով կը կտրէ կ'անցնի՝ լուսոյ տկար ճառագայթէ մը առաջնորդուած, այն մարմինները որ հետզհետէ իւր ճամբուն վրայ կը գտնէ, այն ճիշդ տեղեկութիւնները, որ ձեռք կը բերէ, ոչ միայն այն մարմնոց բնական կարգաւորութեանը վրայ, այլ և անոնց հաւանական կազմութեանը վրայ, լիովին կը հաւատարմացուցանեն զմեզ թէ աս-

տեղաբաշխութիւնն այն զօրաւոր թիւն է, որ քան զամենայն ինչ կ'օգնէ մարդուս նիւթոյ կապանքը խզել և յանմատչելի բարձրութիւնս վերամբառնալ : Տեսակ մը բնական ազդումն ձգեց միշտ զմարդս զէպ 'ի կորուսեալ հայրենիս, որ թէ Միտիոյ լեռնադաշտաց վրայ թափառելու ժամանակ, կամ թէ 'ի յետին Չինոս և Սիլոսի ափանց վրայ հին քաղաքաժողով ընկերութիւն կազմած ատեն, իր առաջին և սիրելի փոյթն եղաւ մըտախոհ աշուրները յաստեղազարդ կամարն երկնից յառել : Երկնային երևութից խոկման այս սէրը չնուազեցաւ մարդուս սրտին մէջ քաղաքականութեան յառաջանալովը, և ճարտարութեանց ու տուրևառիկ շահավաճութեանց ընդարձակուելովը : մասնաւոր թէ այսպիսի ազնուական ուսմանց յարգը ճանցուելով, և անոնց աշխարհագրութեան, Ժովային ճանապարհորդութեանց ու վաճառականութեան տուած մեծամեծ օգտակարութիւններն աղէկ ըմբռնուելով, ազգ մը չեղաւ որ իրեն պատիւ չհամարի զասոնք մշակելը, և ոչ կառավարութիւն մը՝ իր անձին վայելութեանն ու օգտին համար զասոնք պաշտպանելը : Եթէ առաջ եկան արդի հրաշալի գիւտերը, որ այնչափ ճոխացուցին մեր արեգակնային դրութիւնը, այն ընդարձակ աստեղացոյց տախտակները, արարչութիւն վերջին սահմաններն եղած մարմնոց ծանրողութեանց գիւտերը, լուսոյ զանազան սաստկութեան և անոր այլ և այլ որպիսութեանն ու արագ արագ փոփոխմանցը գեղեցիկ դիտողութիւնները, և այն խորհրդաւոր միգամածներուն վրայ եղած խորհրդածութիւնները, որոնք չեն գիտցուիր թէ արդեօք կործանեալ աշխարհաց աւերակաց մնացորդներն են, չէ նէ նորանոր աշխարհաց կազմութեանն համար պատրաստուած նիւթերն :

Բայց գուցէ արդի ամենայն գիւտից աղբիւրը քան զամէնն աւելի մեզի մօտ, քան զամէնն անսպառելի, քան զամէնն արժանի մասնաւոր մտադրութեան այն